Filip Buekens

Altijd toegeven aan 'de samenleving'?

Filip Buekens doceert analytische filosofie aan het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte (KU Leuven) en de Universiteit van Tilburg.

Er zijn ook goede redenen om de euthanasiewet niet te verruimen

FILIP BUEKENS

Toen een doodzieke, aan kaakkanker lijdende Sigmund Freud van zijn lijfarts Max Schur twee dosissen morfine kreeg en na een coma stierf op 23 september 1939, was er een discrete afspraak, het volle bewustzijn, het ondraaglijk lijden, de bekwame vertrouwensarts en geen externe druk. Ikzelf zie niet in welke morele bezwaren men tegen hen zou kunnen inbrengen: er Een semantische discussie over het onderscheid tussen sedatie en euthanasie zou bovendien hier volstrekt misplaatst zijn. Laten we evenmin naïef zijn: niet iedereen in de fysieke situatie van Freud kon (en kan) op dezelfde wijze een eind stellen aan zijn of haar lijden, in zekere zin was zijn situatie geprivilegieerd.

Euthanasie, het bewust kiezen voor een levenseinde wanneer geconfronteerd met uitzichtloos lichamelijk lijden, heeft altijd al bestaan, als een discreet toegepaste praktijk, omringd met de nodige taboes. Een milde vorm van hypocrisie is een deugd. De hedendaagse voorstanders houden vol dat een wettelijk kader arts en patiënt beschermt en, niet onbelangrijk, de praktijk voor iedereen toegankelijk maakt. Dat klopt, maar er ontstaan ook andere problemen.

Tijdens hoorzittingen in de Senaat werd door artsen toegegeven dat het "evident is dat er vandaag al euthanasie op minderjarigen gepleegd wordt", er meteen aan toevoegend dat "men zeer voorzichtig moet zijn omdat dergelijke handelingen tegen de wet ingaan". Je kunt hier de vraag stellen wat de federale Evaluatie- en Controlecommissie hierover denkt. Een wet maakt overtredingen mogelijk en politici moeten de moed hebben dit onder ogen te willen zien en, waar nodig, vervolging bij overtreding als een reële optie zien. Op de keper beschouwd werd tijdens de hoorzitting misbruik of overtreding van de wet expliciet toegegeven.

Verlekkerd op rechten

Het argument dat 'de tegenstanders moeten beseffen dat de samenleving voorstander is om de bestaande wet aan te passen', gaat in dubbel opzicht niet op: er zijn veel zaken waarvan de samenleving (maar wie zijn dat? De opiniemakers? De media?) voorstander is en waarop om erg goede redenen niet wordt ingegaan. En het maakt elke vervolging precair, want elke overtreder zal zich willen beroepen op wat 'de samenleving nu denkt'. De sociale psychologie leert ons dat, wanneer een soms terechte vraag tot recht wordt - en we zijn verlekkerd op rechten, niet op plichten - er altijd druk ontstaat om die uit te breiden, de grenzen actief te verkennen. Mensen hebben bovendien de neiging om datgene waar ze recht op hebben ook op te eisen. Met name wanneer de zaken precair worden - denk aan dementie, mensen die psychisch lijden, of 'zich uitgeleefd voelen' (zoals men dat in Nederland zegt) - wordt de combinatie van 'ik het recht' en 'de grenzen zijn toch al vaag' tot een dwingende vraag. Weerstand bieden aan zulke vragen wordt gelijkgesteld met gebrek aan inlevingsvermogen. (Vandaar dat de voorstanders van euthanasie zo graag op het sentiment spelen: "Wie wil sterven als een hond?" hoorde ik onlangs een bekend Vlaams voorstander in een discussie zeggen. Niemand natuurlijk.)

Maar wanneer je een praktijk - en met name een moreel gevoelige praktijk - tot een formeel recht maakt, heeft dat ook tot doel om de vaak variërende morele gevoeligheden expliciet in te perken en zelfs irrelevant te maken. En er is geen reden waarom voorstanders van euthanasie bij elk grensverleggend voorval zouden moeten instemmen. Zouden ze instemmen met Marc Dutroux' verzoek wanneer hij stelt dat hij geen kwaliteitsvol leven meer leidt, dat hij 'ondraaglijk psychisch lijdt'? Door zijn criminele geschiedenis kunnen we ons niet in zijn situatie inleven. Volgt daaruit dat hij met zijn herhaald verzoek geen recht op euthanasie zou hebben?

Nog dit: artsen die ervoor kiezen geen euthanasieaanvragen te behandelen, moeten doorverwijzen en krijgen vier dagen de tijd om het dossier door te geven. En het wordt verboden voor ziekenhuisdirecties om hun geneeskundigen een gewetensclausule op te dringen. Let's face it: de katholieke zuil wordt hier rechtstreeks geviseerd. Ze zal zich moeten aanpassen aan de wet en niet alleen de rechten maar ook de morele opvattingen en keuzes van patiënten en artsen respecteren. Wat heeft het dan nog zin een instellingsbeleid te voeren? Ook dat moet men kunnen respecteren, net zoals vrijzinnige instellingen hun beleid moeten kunnen verdedigen. Misschien

moet dat beleidsniveau zelfs beter beschermd worden dan nu het geval is. Wat als individuele patiënten, artsen of verplegend personeel in vrijzinnige instellingen zouden eisen dat het instellingsbeleid wordt aangepast, op religieuze gronden bijvoorbeeld?